

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΣΧΟΛΗ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΤΟΜΕΑΣ II
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

**ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ**

Κ. Σερράος

ΑΘΗΝΑ 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

2. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

- 2.1. Βασικές αρχές της οργάνωσης του κράτους
- 2.2. Ανώτατα ομοσπονδιακά όργανα και υπηρεσίες
- 2.3. Ομόσπονδα Κράτη
- 2.4. Δημοτική (τοπική) αυτοδιοίκηση

3. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΔΓ

- 3.1. Ομοσπονδιακή Χωροταξία (*Bundesraumordnung*)
- 3.2. Ομόσπονδη Χωροταξία (*Landesplanung*)
- 3.3. Περιφερειακός σχεδιασμός (*Regionalplanung*)
- 3.4. Πολεοδομικός Σχεδιασμός (*Bauleitplanung*)
- 3.5. Τομεακός σχεδιασμός (*Fachplanung*)

4. ΤΑΣΕΙΣ

- 4.1. Κεντρική – τοπική εξουσία
- 4.2. Ευελιξία - σταθερότητα
- 4.3. Κυβερνητική δομή
- 4.4. Πολιτική

1. Διάρθρωση του κράτους και της διοίκησης

1.1. Βασικές αρχές της οργάνωσης του κράτους

Η κρατική οργάνωση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (ΟΔΓ) διέπεται σύμφωνα με το Θεμελιώδη Νόμο (*Grundgesetz*) της 23.5.1949 από τέσσερις βασικές αρχές: Η ΟΔΓ είναι δημοκρατία, κράτος δικαίου, κοινωνικό κράτος και ομοσπονδιακό κράτος.

Η αρχή της **δημοκρατίας** απαιτεί τη γενική (χωρίς εξαίρεση) νομιμοποίηση της κρατικής εξουσίας από τον λαό. Αυτή ασκείται μέσω εκλεγμένων από το λαό εκπροσώπων, οι οποίοι αποτελούν το κοινοβούλιο (*Bundestag*) και την κυβέρνηση (*Bundesregierung*). Ο γερμανικός λαός ασκεί επομένως την κυριαρχία του μέσω εκπροσώπησης, στο πνεύμα μιας έμμεσης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, από το νομοθετικό και το εκτελεστικό όργανο (*Bundestag* και *Bunsderegierung* αντιστοίχως), τα οποία και λαμβάνουν τις διάφορες αποφάσεις, σύμφωνα με το σύνταγμα.

Η αρχή του **κράτους δικαίου**, επιτάσσει τη δέσμευση της κρατικής δράσης με κανόνες δικαίου και με νόμους. Κεντρικό στοιχείο αυτής της αρχής αποτελεί ο (οριζόντιος) επιμερισμός των εξουσιών. Οι λειτουργίες της κρατικής εξουσίας ανατίθενται επομένως σε μεταξύ τους ανεξάρτητα όργανα της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας. Με αυτόν τον τρόπο αποτρέπεται η κατάχρηση της κρατικής εξουσίας και η κρατική αυθαιρεσία.

Η αρχή του **κοινωνικού κράτους** υποχρεώνει το κράτος σε εξασφάλιση ισότητας ευκαιριών και κοινωνικής δικαιοσύνης και επομένως και σε προστασία των κοινωνικά αδύνατων. Προς υλοποίηση αυτής της αρχής υφίσταται ένα ευρύ δίκτυο κοινωνικών νόμων, ενώ παράλληλα είναι δυνατές και επεμβάσεις σε θεμελιώδη δικαιώματα. Για παράδειγμα, το δικαίωμα στην ιδιοκτησία περιορίζεται από τη ρητή σύνδεση της χρήσης της με την αρχή του δημόσιου οφέλους.

Η αρχή του **ομοσπονδιακού κράτους** χαρακτηρίζει τη με βάση το δημόσιο δικαίο μεταξύ τους σύνδεση μιας σειράς πολιτειών (*Länder*), μεταξύ των οποίων και του συνολικού κράτους (*Bund*) επιμερίζεται η άσκηση της κρατικής εξουσίας. Η αρχή αυτή, του κατακόρυφου επιμερισμού των εξουσιών, που βρίσκεται σε αντίθεση με μια κεντρική κρατική δομή, έχει ιδιαίτερη σημασία για την κατανόηση της διάρθρωσης του γερμανικού κράτους και της διοίκησης. Ο επιμερισμός τη κρατικής ισχύος μεταξύ της Ομοσπονδίας (*Bund*) και των 16 Ομόσπονδων Κρατών (*Länder*), σημαίνει ότι κρατική οντότητα δεν διαθέτει μόνο η Ομοσπονδία, αλλά και τα Ομόσπονδα Κράτη. Αξίζει να σημειωθεί, ότι τα Ομόσπονδα Κράτη δεν απολαμβάνουν πλήρους αυτονομίας, αλλά ασκούν κυριαρχία που περιορίζεται σε συγκεκριμένους τομείς, σύμφωνα με το σύνταγμα του κράτους, και την οποία υλοποιούν μέσω της δικής τους νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας. Το επίκεντρο της νομοθεσίας βρίσκεται βέβαια στην Ομοσπονδία, ενώ τα Ομόσπονδα Κράτη είναι αρμόδια κυρίως για την άσκηση της διοίκησης.

Η ομοσπονδιακή δομή του κράτους, έχει ιδιαίτερη σημασία και για τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη στη Γερμανία, διότι σε αντίθεση με ένα κεντρικά οργανωμένο κράτος, αναδεικνύει περιφερειακές ιδιαιτερότητες και πρωτοβουλίες. Μπορεί επομένως με αυτόν τον τρόπο να διαμορφωθεί πλήθος οικονομικών, πολιτιστικών και πολιτικών κέντρων, προς όφελος καλύτερα εξισορροπημένων χωρικών δομών.

1.2. Ανώτατα ομοσπονδιακά όργανα και υπηρεσίες

Ανώτατα όργανα της Ομοσπονδίας είναι (Σχ. 1): Το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο (*Bundestag*), το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο (*Bundesrat*), ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας (*Bundespräsident*) και η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση (*Bundesregierung*). Επιπλέον, στις λειτουργίες της ομοσπονδιακής εξουσίας συγκαταλέγονται τα Ομοσπονδιακά Δικαστήρια (*Bundesgerichte*), καθώς επίσης και η Ομοσπονδιακή Διοίκηση (*Bundesverwaltung*) (Σχ. 1).

Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο (*Bundestag*)

Το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο απαρτίζεται από 662 μέλη, με τετραετή θητεία και εκπροσωπεί το γερμανικό λαό στην άσκηση της κρατικής κυριαρχίας του. Αποτελεί παράλληλα το ανώτατο, αποφασιστικής σημασίας για τη νομοθετική διαδικασία, ομοσπονδιακό όργανο. Σε περιπτώσεις που προβλέπονται από το Θεμελιώδη Νόμο (*Grundgesetz*), απαιτείται για την έκδοση νόμων η συμφωνία του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου (*Bundesrat*). Η αρμοδιότητα της Ομοσπονδίας στο νομοθετικό έργο, ρυθμίζεται σύμφωνα με την ακόλουθες κατηγορίες:

- **Αποκλειστική νομοθέτηση της Ομοσπονδίας.** Αφορά την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ομοσπονδίας και περιλαμβάνει τομείς δικαίου, που οφείλουν να ρυθμισθούν με ενιαίο τρόπο για όλα τα Ομόσπονδα Κράτη. Αυτό ισχύει κυρίως για τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, την άμυνα, την προστασία συνόρων, τη νομισματική πολιτική, καθώς επίσης και τις ενάερες μεταφορές.
- **Ανταγωνιστική νομοθέτηση.** Τα Ομόσπονδα Κράτη μπορούν να εκδώσουν νόμους, εφόσον και για όσο χρόνο η Ομοσπονδία δεν ρυθμίζει τα συγκεκριμένα πεδία με δικούς της νόμους. Σ' αυτή την κατηγορία υπάγεται το αστικό, το ποινικό, το οικονομικό, το εργατικό και το εμπράγματο δίκαιο, καθώς επίσης και τομείς του δικαίου που αφορούν την κατοικία, την ακτοπλοΐα, την οδική κυκλοφορία, τη διαχείριση αποβλήτων, την ατμοσφαιρική ρύπανση και την καταπολέμηση του θορύβου.
- **Νομοθέτηση / πλαίσιο της Ομοσπονδίας (κατευθυντήρια).** Η Ομοσπονδία οφείλει να περιορίζεται σε γενικές κατευθυντήριες αρχές, οι οποίες εξειδικεύονται από νόμους των Ομόσπονδων Κρατών. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τομείς, όπως η χωροταξία, η προστασία του περιβάλλοντος και του τοπίου, καθώς επίσης και η διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Κύριες λειτουργίες της κρατικής εξουσίας		Νομοθετική (Legislative)	Εκτελεστική (Exekutive) (Κυβέρνηση, διοίκηση)	Δικαστική (Judikative)
Κράτος	Ομοσπονδία (<i>Bund</i>)	Πρόεδρος της Ομοσπονδίας (<i>Bundespräsident</i>)		Ομοσπονδιακά Δικαστήρια (<i>Bundesgerichte</i>) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ομοσπονδιακό συνταγματικό δικαστήριο (<i>Bundesverfassungsgericht</i>) ▪ Ανώτατα δικαστήρια (<i>Oberste Gerichtshöfe</i>)
		Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο (<i>Bundestag</i>)	Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση (<i>Bundesregierung</i>) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ομοσπονδιακός καγκελάριος (<i>Bundeskanzler</i>) ▪ Ομοσπονδιακοί υπουργοί (<i>Bundesminister</i>) Ομοσπονδιακή Διοίκηση (<i>Bundesverwaltung</i>)	
	Ομόσπονδο Κράτος (<i>Land</i>)	Ομοσπονδιακό Συμβούλιο (<i>Bundesrat</i>)		
	Ομόσπονδο Κοινοβούλιο (<i>Landtag</i>)	Ομόσπονδη Κυβέρνηση (<i>Landesregierung</i>) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Πρωθυπουργός (<i>Ministerpräsident</i>) ▪ Ομόσπονδοι υπουργοί (<i>Landesminister</i>) Ομόσπονδη Διοίκηση (<i>Landsverwaltung</i>)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Συνταγματικά / αστικά δικαστήρια (<i>Verfassungs- bzw. Staatsgerichtshof</i>) ▪ Λοιπά δικαστήρια εκτός από τα ανώτατα δικαστήρια 	
	Διοικητική περιφέρεια (Νομός) (<i>Regierungsbezirk</i>)		Περιφερειακός πρόεδρος (<i>Regierungspräsident</i>)	
Αυτοδιοίκηση	Επαρχία (<i>Kreis</i>)	Τοπικό Κοινοβούλιο (<i>Kreistag</i>)	Τοπική Διοίκηση (<i>Kreisverwaltung</i>)	
	Δήμος – Κοινότητα (<i>Gemeinde</i>)	Δημοτικό / Κοινοτικό Συμβούλιο (<i>Gemeinde- bzw. Stadtrat</i>)	Δημοτική / Κοινοτική Διοίκηση (<i>Gemeinde- bzw. Stadverwaltung</i>)	

Σχ. 1. Κρατική και διοικητική δομή στην ΟΔΓ (πηγή: Turowski, 2001).

Επιπλέον των παραπάνω αρμοδιοτήτων, το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο είναι επιφορτισμένο με τον κοινοβουλευτικό έλεγχο της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, την εκλογή του Ομοσπονδιακού Καγκελάριου, καθώς επίσης και τον καθορισμό του προϋπολογισμού και τον οικονομικό έλεγχο.

Ομοσπονδιακό Συμβούλιο (*Bundesrat*)

Η δομή ενός ομοσπονδιακού κράτους, απαιτεί την ύπαρξη ενός κρατικού οργάνου, το οποίο απ' τη μια πλευρά θα μεριμνά για τα συμφέροντα των Ομόσπονδων Κρατών κατά τις πολιτικές και νομοθετικές αποφάσεις της Ομοσπονδίας και απ' την άλλη θα δρα ως μεσολαβητής

και ως σύνδεσμος, μεταξύ Ομοσπονδίας και Ομόσπονδων Κρατών. Το όργανο αυτό στην περίπτωση της ΟΔΓ είναι το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο.

Ως κεντρικό ομοσπονδιακό στοιχείο, υλοποιεί στην ουσία την εκπροσώπηση των Ομόσπονδων Κρατών και εγγυάται την επιρροή τους στην Ομοσπονδία ως παράγοντας εξισορρόπησης απέναντι στο Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο. Συμμετέχει κατά τη νομοθετική διαδικασία και την διοικητική δράση της Ομοσπονδίας. Απαρτίζεται από 68 μέλη των κυβερνήσεων των Ομόσπονδων Κρατών, με εκπροσώπηση ανάλογη με το πληθυσμιακό μέγεθος του κάθε Ομόσπονδου Κράτους.

Πρόεδρος της Ομοσπονδίας (*Bundespräsident*)

Ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας αποτελεί τον αρχηγό του κράτους και εκπροσωπεί την ΟΔΓ σε επίπεδο διεθνών σχέσεων με άλλα κράτη. Η εξωτερική πολιτική αποτελεί όμως αντικείμενο της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης. Αν και ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας παίζει κυρίως ρόλο διεθνούς εκπροσώπησης του κράτους, δύναται λόγω της ουδέτερης θέσης του να συμβάλει στην εξισορρόπηση συμφερόντων και στον κοινωνικοπολιτικό προσανατολισμό των πολιτών. Εκλέγεται από μια Ομοσπονδιακή Συνέλευση που συστήνεται ειδικά γι αυτό το σκοπό.

Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση (*Bundesregierung*)

Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση (*Kabinett*) ασκεί την κρατική διοίκηση στα πλαίσια της εκτελεστικής εξουσίας. Ως πολιτικό κατευθυντήριο όργανο, διαχειρίζεται τις κρατικές και πολιτικές υποθέσεις, για τις οποίες είναι αρμόδια η Ομοσπονδία. Αυτό ισχύει κυρίως για την εξωτερική, την αμυντική και την νομισματική πολιτική.

Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση αποτελείται από τον **Ομοσπονδιακό Καγκελάριο** (*Bundeskanzler*) και τους **Ομοσπονδιακούς Υπουργούς** (*Bundesminister*), οι οποίοι διορίζονται, μετά από πρόταση του Καγκελάριου, από τον Πρόεδρο της Ομοσπονδίας. Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση αποτελεί συλλογικό όργανο, στο οποίο όμως ο Καγκελάριος, βάσει των αρμοδιοτήτων του κατέχει εξέχουσα θέση και γι αυτό φέρει και την ευθύνη των χειρισμών. Εκλέγεται από το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο και λογοδοτεί σ' αυτό.

Οι Ομοσπονδιακοί Υπουργοί διευθύνουν αυτόνομα και με δική τους ευθύνη, στο πλαίσιο πάντα των κυβερνητικών κατευθύνσεων του Καγκελάριου, τα αντικείμενα που τους ανατίθενται. Για θέματα χωρικού σχεδιασμού σε ομοσπονδιακό επίπεδο αρμόδιος είναι ο Υπουργός κυκλοφορίας, δόμησης και κατοικίας.

Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση ασκεί τον έλεγχο της Ομοσπονδιακής Διοίκησης (*Bundesverwaltung*). Αυτή αποτελεί μέρος ενός πολύπλοκου συστήματος επιμερισμού αρμοδιοτήτων μεταξύ Ομοσπονδίας και Ομόσπονδων Κρατών, κατά την οποία η ομόσπονδη και οι ομοσπονδιακή διοίκηση κατά κανόνα συνυπάρχουν αυτοτελώς.

Ομοσπονδιακή Διοίκηση (*Bundesverwaltung*)

Σύμφωνα με την αρχή της ομοσπονδιακότητας, τα διοικητικά αντικείμενα επιμερίζονται επίσης μεταξύ Ομοσπονδίας και Ομόσπονδων Κρατών. Στα πλαίσια αυτού του επιμερισμού διακρίνονται οι εξής μορφές διοίκησης: αμιγής ομοσπονδιακή διοίκηση, ομόσπονδη διοίκηση κατ' εντολή της Ομοσπονδίας και αμιγής ομόσπονδη διοίκηση.

Η αμιγής ομοσπονδιακή διοίκηση περιορίζεται, σε σχέση με την ομόσπονδη διοίκηση, σε λίγους μόνο τομείς. Διαρθρώνεται δε ως εξής:

- **Ανώτατες ομοσπονδιακές υπηρεσίες.** Αυτές αποτελούν τους διοικητικούς μηχανισμούς του Προέδρου της Ομοσπονδίας (*Bundespräsidentamt*), του Ομοσπονδιακού Καγκελάριου (*Bundeskanzleramt*), καθώς επίσης και των μεμονωμένων Ομοσπονδιακών Υπουργών (*Bundesministerien*). Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν επίσης το Ομοσπονδιακό Ελεγκτικό Συνέδριο και το γραφείο τύπου της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης.
- **Ανώτερες ομοσπονδιακές υπηρεσίες.** Αυτές είναι αυτόνομες κεντρικές υπηρεσίες για ολόκληρη την επικράτεια της ΟΔΓ, ανήκουν όμως στον ευρύτερο υπηρεσιακό χώρο των ανώτατων ομοσπονδιακών υπηρεσιών και υπάγονται στις εντολές τους. Από χωροταξική άποψη ιδιαίτερη σημασία έχουν οι εξής:
 - στην αρμοδιότητα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου κυκλοφορίας, δόμησης και κατοικίας: Ομοσπονδιακή Υπηρεσία δόμησης και χωροταξίας, Ομοσπονδιακή Υπηρεσία σιδηροδρόμων, Ομοσπονδιακή Υπηρεσία οδικών μεταφορών.
 - στην αρμοδιότητα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου περιβάλλοντος, προστασίας της φύσης και ασφάλειας ατομικών αντιδραστήρων: Ομοσπονδιακή Υπηρεσία για την προστασία της φύσης, Ομοσπονδιακή Υπηρεσία περιβάλλοντος.
 - στην αρμοδιότητα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου εσωτερικών: Στατιστική Ομοσπονδιακή Υπηρεσία.
 - στην αρμοδιότητα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου οικονομίας και τεχνολογίας: Ρυθμιστική υπηρεσία τηλεπικοινωνιών και ταχυδρομείου.
- **Μέσες ομοσπονδιακές υπηρεσίες.** Αυτές υπάγονται σε κάποια ανώτατη ομοσπονδιακή υπηρεσία. Η αρμοδιότητά τους εκτείνεται σε ένα μόνο μέρος της ομοσπονδιακής επικράτειας. Σημαντικές τέτοιες υπηρεσίες είναι η Ανώτατη Διεύθυνση Οικονομικών, οι Διοικήσεις των επιμέρους στρατιωτικών τομέων, καθώς επίσης και οι Διευθύνσεις υδάτων και αεροπορίας.

1.3. Ομόσπονδα Κράτη

Καθένα από τα 16 Ομόσπονδα Κράτη (*Länder*) διαθέτει δικό του Σύνταγμα και σαφώς οριοθετημένη εδαφική έκταση. Αποτελεί επιπλέον αυτόνομη πολιτική οντότητα, με δική του νομοθεσία, δική του κυβέρνηση και διοίκηση, καθώς επίσης και δική του δικαιοσύνη.

Τα Ομόσπονδα Κράτη οφείλουν να ασκούν τις αρμοδιότητες που τους αναλογούν με βάση τον Θεμελιώδη Νόμο και τα επιμέρους ομόσπονδα Συντάγματα. Επίκεντρο των αντικειμένων τους αποτελεί ο τομέας της διοίκησης, καθώς επίσης και η συμμετοχή (μέσω του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου) στο ομοσπονδιακό νομοθετικό έργο.

Νομοθετικό όργανο των Ομόσπονδων Κρατών είναι το **Ομόσπονδο Κοινοβούλιο** (*Landtag*). Αξίζει να σημειωθεί, ότι τα Ομόσπονδα Κράτη περιορίζονται σε νομοθετικό έργο για τομείς, που είτε δεν καλύπτονται από την Ομοσπονδία, είτε δεν αναφέρονται στο Θεμελιώδη Νόμο. Όσον αφορά την κατευθυντήρια νομοθέτηση (πλαίσιο) της Ομοσπονδίας, τα Ομόσπονδα Κράτη έχουν αρμοδιότητα θεσμικής συγκριμενοποίησης (εξειδίκευσης). Έτσι, στον τομέα της χωροταξίας εκδίδονται ομόσπονδοι νόμοι για το σχεδιασμό (*Landesplanungsgesetz*), προς εκπλήρωση του κατευθυντήριου Ομοσπονδιακού Χωροταξικού Νόμου (*Bundesraumordnungsgesetz*)

Το Ομόσπονδο Κοινοβούλιο (*Landesparlament*) υλοποιεί τη λαϊκή εκπροσώπηση στο ομόσπονδο επίπεδο. Αποτελεί επομένως το μοναδικό, άμεσα, με δημοκρατικές διαδικασίες νομιμοποιημένο, δηλαδή εκλεγμένο από το λαό, κρατικό όργανο. Πέρα από το νομοθετικό έργο, το Ομόσπονδο Κοινοβούλιο αποφασίζει για τη διαμόρφωση της Ομόσπονδης Κυβέρνησης και επιτηρεί τη δραστηριότητά της.

Η **Ομόσπονδη Κυβέρνηση** (*Landesregierung*) αποτελείται από τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς που καθορίζονται απ' αυτόν. Ο Πρωθυπουργός εκλέγεται από το Ομόσπονδο Κοινοβούλιο. Σε κάθε Ομόσπονδο Κράτος υπάρχει ένας Υπουργός αρμόδιος για τη χωροταξία και το σχεδιασμό.

Η δομή και αρμοδιότητες των **Ομόσπονδων Διοικήσεων** παρουσιάζουν από άποψη οργανωτική και ουσιαστική εξαιρετικές διαφοροποιήσεις και είναι επομένως γι αυτό το λόγο δύσκολο να κατανοηθεί και να περιγραφεί. Σε γενικές γραμμές όμως η Ομόσπονδη Διοίκηση μπορεί να περιγραφεί ως ακολούθως:

Η διοικητική αρμοδιότητα των Ομόσπονδων Κρατών διακρίνεται σε αυτή που προκύπτει κατ' εντολή της Ομοσπονδίας (*Bundesauftragsverwaltung*) και σε αυτή που είναι αμιγώς ομόσπονδη (*Landeseigenverwaltung*). Αναφορικά με την πρώτη περίπτωση ασκείται το ομοσπονδιακό δίκαιο από τα Ομόσπονδα Κράτη, κατ' εντολή της Ομοσπονδίας. Ενδιαφέρον παράδειγμα από την άποψη της χωροταξίας, αποτελεί ο σχεδιασμός, η κατασκευή και η συντήρηση των ομοσπονδιακών υπεραστικών οδικών αξόνων. Όσον αφορά τη δεύτερη περίπτωση, τα Ομόσπονδα Κράτη οφείλουν να καλύψουν αντικείμενα, για τα οποία έχουν αποκλειστική αρμοδιότητα. Αυτό ισχύει για παράδειγμα, για τα σχολεία, την αστυνομία, καθώς επίσης και την Ομόσπονδη Χωροταξία (*Landesplanung*). Επιπλέον η Ομόσπονδη Διοίκηση οφείλει να εφαρμόσει ένα μεγάλο μέρος των ομοσπονδιακών νόμων, για δικό της όφελος και με δική της ευθύνη. Αυτό ισχύει π.χ. για τομείς όπως η πολεοδομία, η βιοτεχνία και η προστασία του περιβάλλοντος.

Η δομή της διοίκησης στα Ομόσπονδα Κράτη χαρακτηρίζεται από τη συνεργασία κρατικών υπηρεσιών (άμεση κρατική διοίκηση) και οργανισμών δημοτικής αυτοδιοίκησης (έμμεση κρατική διοίκηση).

Στην ανώτατη βαθμίδα της γενικής κρατικής διοίκησης βρίσκονται, στο ομόσπονδο επίπεδο, τα Υπουργεία για διάφορα τομεακά αντικείμενα.

Η πλειοψηφία των Ομόσπονδων Κρατών έχει επιμερίσει την περιοχή κυριαρχίας της και έχει συστήσει για κάθε επιμέρους πεδίο αντίστοιχες κρατικές υπηρεσίες. Αυτό το μέσο επίπεδο κρατικής διοίκησης υλοποιείται από τις υπηρεσίες των **Διοικητικών Περιφερειών** (Νομών) (*Regierungsbezirke*), οι οποίες συγκεντρώνουν όλες τις αρμοδιότητες για όλα τα θέματα που αφορούν τη χωρική έκτασή τους και που δεν ασκούνται από κάποια άλλη διαφορετική διοικητική αρχή. Οι υπηρεσίες των Διοικητικών Περιφερειών (Νομών) ασκούν επομένως, στην επικράτειά τους, μια συντονιστική λειτουργία σε οριζόντιο επίπεδο, καθώς επίσης και μια διαμεσολαβητική λειτουργία μεταξύ των ομόσπονδων Υπουργείων, στο ανώτερο επίπεδο, και των οργανισμών δημοτικής (τοπικής) αυτοδιοίκησης, στο κατώτερο επίπεδο. Προϊστάμενος αυτής της ενδιάμεσης υπηρεσίας είναι ο Περιφερειακός Πρόεδρος (*Regierungspräsident*). Οι υπηρεσίες των Διοικητικών Περιφερειών οφείλουν να εκπληρώνουν σημαντικές αρμοδιότητες και στον τομέα της ομόσπονδης χωροταξίας.

Αν και η ομοσπονδιακή αρχή ανήκει στα αμετακίνητα σημεία του γερμανικού Συντάγματος, η παρουσία των σημερινών Ομόσπονδων Κρατών δεν είναι αμετάβλητη, αλλά είναι δυνατόν με βάση σχετικές ρυθμίσεις του Θεμελιακού Νόμου να προωθηθεί μια αναδιοργάνωση τη ομοσπονδιακής επικράτειας. Η εξασφάλιση οικονομικά ανταγωνιστικότερων και μεγαλύτερων Ομόσπονδων Κρατών, μέσω μιας τέτοιας αναδιοργάνωσης, αποτελεί επομένως πλέον αντικείμενο διαρκούς συζήτησης στην ΟΔΓ.

1.4. Δημοτική (τοπική) αυτοδιοίκηση

Η κατώτερη βαθμίδα της κρατικής ισχύος αποτελείται από τις Κοινότητες (*Gemeinden*) που δεν ανήκουν σε Επαρχία (πόλεις), τις Επαρχίες (*Landkreise*) και τις Κοινότητες που ανήκουν σε Επαρχίες. Οι Κοινότητες και οι Επαρχίες αποτελούν οργανισμούς που αναφέρονται σε συγκεκριμένη χωρική έκταση και για την οποία ασκούν δημόσια διοίκηση. Αυτοί, ως οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, έχουν το δικαίωμα να ρυθμίζουν με δική τους ευθύνη, στα πλαίσια των νόμων, όλες τις υποθέσεις τοπικού ενδιαφέροντος (*Selbstverwaltungsangelegenheiten*). Επιπλέον είναι υποχρεωμένοι, κατ' εντολή του κράτους (της Ομοσπονδίας και των Ομόσπονδων Κρατών) να διεκπεραιώνουν για λογαριασμό του συγκεκριμένες υποθέσεις. Γίνεται επομένως κατανοητό, ότι στα πλαίσια της αρχής της αμοιβαίας στήριξης, υφίσταται στην ΟΔΓ μια διάκριση μεταξύ, αφενός μεν του δημοτικού / τοπικού επιπέδου των Κοινοτήτων και Επαρχιών και αφετέρου δε του κρατικού επιπέδου της Ομοσπονδίας και των Ομόσπονδων Κρατών.

Κοινότητες (*Gemeinden*)

Οι Κοινότητες αποτελούν τη βάση της κρατικής δομής την ΟΔΓ. Με βάση το μέγεθος και τη σημασία τους διαχωρίζονται σε Κοινότητες που δεν ανήκουν σε Επαρχίες (*kreisfreien Gemeinden*) (πόλεις), και σε Κοινότητες που ανήκουν σε Επαρχίες (*kreisangehörigen Gemeinden*).

Στη σφαίρα αρμοδιοτήτων των Κοινοτήτων ανήκουν όλα τα αντικείμενα, τα οποία αγγίζουν άμεσα την τοπική κοινωνία και τους πολίτες της, όπως η τροφοδοσία και η αποχέτευση / αποκομιδή, τα δημόσια μέσα μαζικών μεταφορών, το τοπικό οδικό δίκτυο και το σύνολο του πολεοδομικού σχεδιασμού (*kommunale Planungshoheit*). Επίσης η κατασκευή και συντήρηση σχολείων, νοσοκομείων, πολιτιστικών και αθλητικών εγκαταστάσεων είναι δημοτικές / τοπικές υποθέσεις. Απ' αυτές εξαιρούνται μόνο τομείς, οι οποίοι λόγω της ιδιαιτερότητάς τους (άμυνα, εξωτερική πολιτική, κλπ.), η επειδή είναι αναγκαίος ένας ενιαίος χειρισμός τους σε περιφερειακό ή ομοσπονδιακό επίπεδο, για λόγους ίσης μεταχείρισης των πολιτών, μεταβιβάζονται σε άλλα κυβερνητικά ή διοικητικά επίπεδα. Για την αποτελεσματική εκπλήρωση των αυτοδιοικητικών τους αρμοδιοτήτων, οι Κοινότητες έχουν το δικαίωμα να εκδίδουν θεσμικές ρυθμίσεις γενικής ισχύος (*Satzungen*).

Τα όργανα των Κοινοτήτων και τα συστατικά τους στοιχεία καθορίζονται στους Κοινοτικούς Κανονισμούς των Ομόσπονδων Κρατών (*Gemeindeverfassungen, Gemeindeordnungen*). Αυτοί, για ιστορικούς λόγους, σε ορισμένες περιπτώσεις αποκλίνουν μεταξύ τους σημαντικά. Ενιαία είναι παρόλα αυτά η βασική δημοτική / τοπική δομή σε όλα τα Ομόσπονδα Κράτη, με έμφαση αφενός μεν στην άμεση εκλογή από τους πολίτες, των τοπικών εκπροσώπων (*Gemeinderat, Stadtrat*), ως πολιτικών αποφασιστικών συμβουλίων, στο πνεύμα ενός δημοτικού / τοπικού κοινοβουλίου και αφετέρου δε σ' αυτή καθαυτή τη δημοτική διοίκηση (*Kommunalverwaltung*). Σημαντικές διαφοροποιήσεις υφίστανται αναφορικά με την κατευθυντήρια λειτουργία του Δημοτικού Συμβουλίου και της Δημοτικής Διοίκησης, καθώς επίσης και τη διαμόρφωση και δικτύωσή τους με βάση τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Έτσι, στην πλειοψηφία των Ομόσπονδων Κρατών, ο Δήμαρχος είναι και πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου, ενώ συγχρόνως βρίσκεται και στην κορυφή της διοίκησης. Ορισμένα λίγα Ομόσπονδα Κράτη περιορίζουν τη λειτουργία του Δημάρχου (*Bürgermeister, Oberbürgermeister*) στην προεδρία του Δημοτικού Συμβουλίου και αναθέτουν τη διεύθυνση της διοίκησης σε έναν Δημοτικό Διευθυντή (*Gemeindedirektor, Oberstadtdirektor*). Αυτός έχει την ευθύνη της υλοποίησης, με τη βοήθεια της διοίκησης, των αποφάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου.

Γενικά θα πρέπει να διαπιστώσουμε, ότι το Δημοτικό Συμβούλιο και η Δημοτική Διοίκηση, αποτελούν για τον πολίτη τις αρμόδιες αρχές για την επίλυση των προβλημάτων που τον αφορούν άμεσα και για την παροχή των αναγκαίων υπηρεσιών. Αντιθέτως, γίνεται ολοένα και πιο φανερό, ότι λόγω της αυξανόμενης ανάγκης για περιφερειακό συντονισμό των σχεδιασμών και μέτρων με χωρικές επιπτώσεις, οι κρίσιμες αποφάσεις δεν λαμβάνονται στο δημοτικό / τοπικό επίπεδο, αλλά στο περιφερειακό, στο ομόσπονδο, ή και στο ομοσπονδιακό. Οι

Κοινοότητες βρίσκονται επομένως ολοένα και περισσότερο στο πεδίο τριβής, της δημοτικής / τοπικής αυτονομίας τους με την περιφερειακή / κρατική, εκ των άνω επιβολή αποφάσεων. Αυτό ισχύει σε σημαντικό βαθμό και για τη χωροταξία.

Σε ορισμένα Ομόσπονδα Κράτη πέτυχε ένα σύνολο Κοινοτήτων να συνδεθεί, ώστε να προωθήσει από κοινού διοικητικές αρμοδιότητες, μέσω κοινών οργανωτικών σχημάτων. Ανάλογα με τις εκάστοτε ομόσπονδες ρυθμίσεις, χρησιμοποιούνται και διαφορετικές ορολογίες για να περιγράψουν αυτούς τους συνδέσμους (π.χ. *Samtgemeinde*, *Verbandsgemeinde*, κλπ.).

Επαρχίες (*Kreise*)

Οι Επαρχίες αποτελούν δημοτικούς συνδέσμους (*Kommunalverbände*) με δικαίωμα αυτοδιοίκησης. Απαρτίζονται από ένα σύνολο Κοινοτήτων. Οι Επαρχίες αναλαμβάνουν αντικείμενα το οποία υπερβαίνουν τις διοικητικές και οικονομικές δυνατότητες των μικρών Κοινοτήτων. Απ' την άλλη πλευρά, οι Επαρχίες οφείλουν να εκπληρώνουν και κρατικές αρμοδιότητες, οι οποίες τους ανατίθενται βάσει νόμου. Στον τομέα του σχεδιασμού του χώρου, τέτοιες αρμοδιότητες συνδέονται για παράδειγμα με αντικείμενα των Οικοδομικών Κανονισμών και του περιβαλλοντικού δικαίου.

Σημαντικά όργανα των Επαρχιών είναι το Τοπικό (επαρχιακό) Κοινοβούλιο (*Kreistag*), ως άμεσα από τον πληθυσμό εκλεγμένο συμβούλιο αποφάσεων και η Τοπική (επαρχιακή) Διοίκηση (*Kreisverwaltung*). Πρόεδρος του Τοπικού (επαρχιακού) Κοινοβουλίου και προϊστάμενος της Τοπικής Διοίκησης είναι ο Ομόσπονδος Σύμβουλος (*Landrat*). Σε μερικά Ομόσπονδα Κράτη ο Ομόσπονδος Σύμβουλος προεδρεύει μόνο του Τοπικού Κοινοβουλίου. Σ' αυτές τις περιπτώσεις προϊστάται της Τοπικής Διοίκησης ένας Τοπικός (επαρχιακός) Διευθυντής (*Oberkreisdirektor*).

2. Το σύστημα του χωρικού σχεδιασμού στην ΟΔΓ

Η ομοσπονδιακή κρατική οργάνωση της ΟΔΓ σε Ομοσπονδία, Ομόσπονδα κράτη και Κοινοότητες (ως οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης), καθορίζει σε σημαντικό βαθμό και το σύστημα του χωρικού σχεδιασμού. Αντιστοίχως αποκεντρωμένος είναι επομένως και ο σχεδιασμός στην ΟΔΓ, ο οποίος χαρακτηρίζεται από τον επιμερισμό των αρμοδιοτήτων και αντικειμένων μεταξύ Ομοσπονδίας, Ομόσπονδων Κρατών και Κοινοτήτων (Σχ. 2).

Ο χωρικός σχεδιασμός (*Raumplanung*) στην ΟΔΓ αποτελεί επομένως ένα σύστημα επιπέδων σχεδιασμού που διαφοροποιούνται μεταξύ τους σε επίπεδο θεσμικό, οργανωτικό και περιεχομένου. Τα επίπεδα αυτά διαθέτουν απ' τη μια πλευρά αυτοτελή θεσμικά πλαίσια (Σχ. 3), ενώ απ' την άλλη είναι μεταξύ τους διασυνδεδεμένα λόγω της αρχής της αμοιβαιότητας, καθώς επίσης και λόγω πολυεπίπεδων κανονισμών στους τομείς της πληροφόρησης, της συμμετοχής, του συντονισμού και της δεσμευτικότητας.

Κρατική δομή	Επίπεδα σχεδιασμού	Θεσμικό πλαίσιο	Εργαλεία σχεδιασμού	Περιεχόμενα σχεδιασμού
Ομοσπονδία (<i>Bund</i>)	Ομοσπονδιακή χωροταξία	Ομόσπονδος Χωροταξικός νόμος (<i>Raumordnungsgesetz</i>)		Βασικές χωροταξικές κατευθύνσεις
Ομόσπονδα κράτη (<i>Länder</i>)	Ομόσπονδη Χωροταξία (<i>Landesplanung</i>)	Ομόσπονδος Χωροταξικός νόμος Ομοσπονδιακοί χωροταξικοί νόμοι (<i>Landesplanungsgesetze</i>)	συνολτικά επιτελικά σχέδια	Κατευθύνσεις για τη χωρική εξέλιξη
	Περιφερειακός σχεδιασμός (<i>Regionalplanung</i>)			Χωροταξικοί στόχοι
Δήμοι / Κοινότητες (<i>Gemeinden</i>)	Πολεοδομικός σχεδιασμός (<i>Bauleitplanung</i>)	Πολεοδομικό δίκαιο (<i>Baugesetzbuch</i>)	πολεοδομικά	Χωροταξικό σχέδιο (<i>Raumordnungsplan</i>) • χωρικά και τομεακά σχέδια
				• Περιφερειακό σχέδιο (<i>Regionalplan</i>) • περιφερειακό σχέδιο χρήσης εδάφους
				Καθορισμός του είδους της χρήσης του εδάφους
				Ρυθμίσεις πολεοδομικού κανονισμού

Σχ. 2. Το σύστημα του χωρικού σχεδιασμού στην ΟΔΓ (πηγή: *Turowski, 2001*).

Θεσμικό πλαίσιο για το σχεδιασμό και τη δόμηση (<i>Planungs- und Baurecht</i>)		Θεσμικό πλαίσιο για τον τομεακό σχεδιασμό (<i>Fachplanungsrecht</i>)
Χωροταξικό δίκαιο (<i>Raumordnungsrecht</i>)	Θεσμικό πλαίσιο για τη δόμηση (<i>Öffentliches Baurecht</i>)	
Ομοσπονδιακός Χωροταξικός νόμος	Πολεοδομικό δίκαιο (<i>Bauplanungsrecht</i>)	Ομοσπονδιακός νόμος για τους σιδηροδρόμους
Ομόσπονδοι χωροταξικοί νόμοι	Πολεοδομικός κώδικας (<i>Baugesetzbuch</i>)	Ομοσπονδιακός νόμος για το υπεραστικό οδικό δίκτυο
	Διάταγμα χρήσεων γης	Ομοσπονδιακός νόμος για την προστασία από εκπομπές ρύπων
	Συμπληρωματικά διατάγματα	Ομοσπονδιακός νόμος για την προστασία της φύσης κλπ.
		Ομόσπονδοι νόμοι για τον τομεακό σχεδιασμό

Σχ. 3. Το σύστημα του θεσμικού πλαισίου για το σχεδιασμό στην ΟΔΓ (πηγή: *Turowski, 2001*).

Ο Χωρικός σχεδιασμός στην ΟΔΓ βασίζεται απ' τη μια πλευρά στη «Χωροταξία» (*Raumordnung*) και απ' την άλλη στην «Πολεοδομική Ανάπτυξη και Οργάνωση» (*Städtebauliche Entwicklung und Ordnung*).

«Χωροταξία» είναι, σύμφωνα με τον ορισμό του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου (16.6.1954), ο καθολικός (*zusammenfassend*), υπερτοπικός (*überörtlich*) και επιτελικός (*übergeordnet*) σχεδιασμός με σκοπό την οργάνωση και την ανάπτυξη του χώρου. Ο όρος «καθολικός» χαρακτηρίζει την εντολή προς τη χωροταξία, να συντονίζει τους τομεακούς σχεδια-

σμούς (*Fachplanungen*) που έχουν σημασία για το χώρο και να τους αλληλοπροσαρμόζει. Ο όρος «υπερτοπικός» περιγράφει το πεδίο δράσης της χωροταξίας, το οποίο ξεπερνά τα χωρικά και υλικά κυριαρχικά δικαιώματα της δημοτικής (τοπικής) αυτοδιοίκησης και των μεμονωμένων Κοινοτήτων. Οι δύο παραπάνω προσδιορισμοί της χωροταξίας (καθολικός και υπερτοπικός), στοιχειοθετούν την «επιτελική» θέση της στο γερμανικό σύστημα σχεδιασμού. Όλοι οι φορείς σχεδιασμού πρέπει, στα πλαίσια των χωρικών σχεδιασμών και μέτρων τους, να λαμβάνουν υπόψη τους της απαιτήσεις της χωροταξίας. «Χωρικοί» χαρακτηρίζονται οι σχεδιασμοί και τα μέτρα εκείνα, μέσω των οποίων είτε απαιτείται η χρήση χώρου, είτε επηρεάζεται η χωρική εξέλιξη ή λειτουργία μιας περιοχής.

Σκοπός της χωροταξίας, βάσει του Χωροταξικού Νόμου (*Raumordnungsgesetz*), είναι, η ανάπτυξη, η οργάνωση και η εξασφάλιση του συνολικού χώρου της ΟΔΓ, καθώς επίσης και των επιμέρους περιοχών του, μέσω καθολικών και υπερτοπικών Χωροταξικών Σχεδίων (*Raumordnungspläne*), όπως επίσης και μέσω συντονισμού και προσαρμογής άλλων σημαντικών για το χώρο Σχεδίων και μέτρων. Κατά τη διαδικασία αυτή οφείλουν α) να συντονισθούν οι μεταξύ τους διαφορετικές απαιτήσεις σε χώρο και να εξισορροπηθούν οι παρουσιαζόμενες στα διάφορα επίπεδα σχεδιασμού αντιθέσεις και β) να ληφθεί πρόνοια για τις διάφορες χωρικές λειτουργίες και χρήσεις.

Ο Χωροταξικός Νόμος καθορίζει ως αξίωμα για την εκπλήρωση των στόχων της χωροταξίας, την κατεύθυνση μιας βιώσιμης χωρικής εξέλιξης, η οποία οφείλει να συνταιριάζει τις κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις που επιδρούν στο χώρο με τις οικολογικές του λειτουργίες και να οδηγεί σε μια διαρκή και ισόρροπη οργάνωση. Σ' αυτό το πλαίσιο οφείλουν να τηρηθούν όλες οι γνωστές μας αρχές της αειφόρου χωρικής ανάπτυξης.

Η «**Πολεοδομική Ανάπτυξη και Οργάνωση**» αποτελεί ουσιαστικό συστατικό στοιχείο της δημοτικής / τοπικής αυτοδιοίκησης και ασκείται, βάσει των νόμων, από τις Κοινότητες με δική τους ευθύνη. Σ' αυτό το πλαίσιο οφείλει, σύμφωνα με το Πολεοδομικό Δίκαιο (*Baugesetzbuch*), να εξασφαλίζει, μέσω της εξισορρόπησης των διαφόρων ιδιωτικών και δημόσιων συμφερόντων, καθώς επίσης και της αναίρεσης και αποτροπής πολεοδομικών προβλημάτων, μια αειφόρο πολεοδομική εξέλιξη και μια κοινωνικά δίκαιη χρήση του εδάφους.

2.1. Ομοσπονδιακή Χωροταξία (*Bundesraumordnung*)

Ο Θεμελιώδης Νόμος (*Grundgesetz*) αναθέτει στην Ομοσπονδία (*Bund*) την αρμοδιότητα κατευθυντήριας νομοθέτησης (*Rahmengesetzgebung*) για τον τομέα της χωροταξίας. Κατόπιν αυτού, η Ομοσπονδία οφείλει να ρυθμίσει μόνο τα βασικά ερωτήματα της χωροταξίας, ενώ για τα Ομόσπονδα Κράτη πρέπει να εξασφαλίζεται το ανάλογο νομοθετικό πεδίο δράσης. Παράλληλα αναλογεί στην Ομοσπονδία η αρμοδιότητα, δυνάμει της φύσης του θέματος, για ρύθμιση της Ομοσπονδιακής Χωροταξίας. Σε εφαρμογή των παραπάνω η Ομοσπονδία εξέδωσε τον Χωροταξικό Νόμο (*Bundesraumordnungsgesetz*).

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του γερμανικού συστήματος σχεδιασμού και συγχρόνως ισχυρή έκφραση της ομοσπονδιακής αρχής της κρατικής οργάνωσης, αποτελεί το γεγονός, ότι η Ομοσπονδία δεν διαθέτει κανένα θεσμοθετημένο επιτελικό εργαλείο σχεδιασμού, για να μπορεί να καθορίσει δεσμευτικούς στόχους για τη χωρική οργάνωση και εξέλιξη της ομοσπονδιακής επικράτειας. Αυτό το αντικείμενο αναλογεί στα Ομόσπονδα Κράτη. Παρά αυτό το διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων, η Ομοσπονδία δεν έχει περιορισθεί σε τυπικές – οργανωτικές ρυθμίσεις, αλλά, έχει καθορίσει κανονιστικά, στα πλαίσια του Χωροταξικού Νόμου, χωροταξικούς στόχους που αναφέρονται και σε θέματα περιεχομένου και ουσίας του χωροταξικού σχεδιασμού. Αυτές οι αρχές της χωροταξίας αποτελούν κατευθύνσεις περιεχομένου για τη χωρική οργάνωση, εξέλιξη και εξασφάλιση της ομοσπονδιακής επικράτειας. Θα πρέπει δε, κατά τη διαδικασία στάθμισης των διαφόρων συμφερόντων, ή κατά την αξιολόγηση σχεδίων, να λαμβάνονται υπόψη σε όλους τους σημαντικούς για το χώρο σχεδιασμούς και τα αντίστοιχα μέτρα και να διαμορφώνονται με ουσιαστικό και συγκεκριμένο τρόπο από τα Ομόσπονδα Κράτη στα χωροταξικά τους σχέδια, ως βασικοί χωροταξικοί στόχοι.

Σκοπός της Χωροταξίας της Ομοσπονδίας είναι να συμβάλλει προς την υλοποίηση των αρχών της χωροταξίας, στο πνεύμα των κατευθύνσεων μιας βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η ομοσπονδιακή χωροταξία οφείλει να αναπτύσσει σε συνεργασία με τα Ομόσπονδα Κράτη και με βάση τα Χωροταξικά Σχέδια, κατευθυντήριες εικόνες της χωρικής ανάπτυξης της ομοσπονδιακής επικράτειας, καθώς επίσης και των χωροταξικών συσχετίσεων που ξεπερνούν τα όρια των Ομόσπονδων Κρατών. Με τον τρόπο αυτό οφείλουν να εξασφαλισθούν οι βάσεις για τον συντονισμό σημαντικών για το χώρο σχεδιασμών και μέτρων της Ομοσπονδίας και τη Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ομοσπονδία συμμετέχει επίσης, σε συνεργασία με τα Ομόσπονδα Κράτη, σε μια χωροταξία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και ευρύτερου ευρωπαϊκού χώρου. Ομοσπονδία και Ομόσπονδα Κράτη δρουν επιπλέον στη διασυνοριακή συνεργασία με γειτονικά κράτη, στον τομέα της χωροταξίας.

Η Ομοσπονδία, πέρα από τον τομέα της χωροταξίας, δραστηριοποιείται επίσης και σε μια σειρά από άλλα ζητήματα, που έχουν σημασία για την ανάπτυξη της ομοσπονδιακής επικράτειας, τόσο σε επίπεδο νομοθεσίας, όσο και σε επίπεδο διοίκησης. Αυτό ισχύει για τους χωρικούς τομεακούς σχεδιασμούς (Fachplanungen) (π.χ. κυκλοφορία), για τον τομέα των επενδύσεων και επιδοτήσεων, καθώς επίσης και για τον οικονομικό και φορολογικό τομέα.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι η Ομοσπονδία οφείλει να καταθέτει στο Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο, σε τακτά χρονικά διαστήματα μια Χωροταξική Έκθεση (*Raumordnungsbericht*). Πρόκειται για μια καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και των τάσεων της χωρικής εξέλιξης της ομοσπονδιακής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων και των σχετικών υλοποιημένων ή προγραμματισμένων σχεδιασμών, της χωρικής κατανομής των χωρικών σχεδιασμών και μέτρων της Ομοσπονδίας και της ΕΕ για την ΟΔΓ, καθώς επίσης και των χωρικών επιπτώσεων στην ΟΔΓ των πολιτικών της ΕΕ.

Η χωροταξική αρμοδιότητα στο ομοσπονδιακό επίπεδο έχει ανατεθεί στον ομοσπονδιακό Υπουργό κυκλοφορίας, δόμησης και κατοικίας. Ειδικό συμβούλιο (*Beirat*) γνωμοδοτεί στον Υπουργό για θεμελιώδη ζητήματα χωροταξίας.

2.2. Ομόσπονδη Χωροταξία (*Landesplanung*)

Οι θεσμικές βάσεις για την Ομόσπονδη Χωροταξία τίθενται στον Ομόσπονδο Χωροταξικό Νόμο και εξειδικεύονται για καθένα Ομόσπονδο Κράτος, στους Ομόσπονδους Χωροταξικούς Νόμους (*Landesplanungsgesetze*). Η ομόσπονδη Χωροταξία αποτελεί το μέρος εκείνο της ομόσπονδης δημόσιας διοίκησης, που ασχολείται με την έκδοση καθολικών και υπερτοπικών Χωροταξικών Σχεδίων, καθώς επίσης και το συντονισμό άλλων σημαντικών για το χώρο σχεδιασμών και μέτρων. Η Ομόσπονδη Χωροταξία παίζει επομένως ρόλο τόσο σχεδιασμού, όσο και συντονισμού. Και για τις οι δύο αυτές λειτουργίες η Ομόσπονδη Χωροταξία είναι εξοπλισμένη με μια αποδοτική, θεσμικά κατοχυρωμένη εργαλειοθήκη.

Γενικά για το σχεδιασμό

Η ρόλος του σχεδιασμού που παίζει η Ομόσπονδη Χωροταξία, βασίζεται στην υποχρέωση των Ομόσπονδων Κρατών, να εκδίδουν για την περιοχή της κυριαρχίας τους καθολικά και υπερτοπικά χωροταξικά σχέδια. Η υποχρέωση αυτή δεν υφίσταται μόνο για τα Ομόσπονδα Κράτη Βερολίνο, Βρέμη και Αμβούργο. Σε αυτές τις τρεις Πόλεις – κράτη (*Stadtstaaten*) είναι δυνατόν τα χωροταξικά σχέδια να αντικατασταθούν από Σχέδια Χρήσεων Γης.

Τα χωροταξικά σχέδια οφείλουν να συγκεκριμενοποιούν, διατυπώνοντας μεσοπρόθεσμους στόχους, τις βασικές χωροταξικές αρχές της Ομοσπονδίας για την χωρική έκταση του Ομόσπονδου Κράτους. Οι στόχοι αυτοί, που διατυπώνονται επομένως στα ομόσπονδα χωροταξικά σχέδια, οφείλουν να λαμβάνονται υπόψη σε όλα τα χωρικής σημασίας σχέδια και μέτρα των δημόσιων φορέων σχεδιασμού, καθώς επίσης και των φορέων ιδιωτικού δικαίου, εφόσον οι τελευταίοι δραστηριοποιούνται σε αντικείμενα δημόσιου συμφέροντος.

Οι στόχοι αυτοί είναι είτε μακροπρόθεσμοι καθολικοί, που αποσκοπούν στη βελτίωση της χωρικής και οικιστικής δομής (π.χ. ανάπτυξη προβληματικών περιοχών, δημιουργία συστήματος ιεραρχημένων κέντρων, κλπ), είτε τομεακοί με χωρικές επιπτώσεις, προς εξασφάλιση των χωρικών προϋποθέσεων για την προώθηση τομεακών πολιτικών (π.χ. καθορισμός θέσεων για εγκαταστάσεις τροφοδοσίας και αποχέτευσης / αποικομιδής υπερτοπικής σημασίας, χαρακτηρισμός προστατευόμενων περιοχών, κλπ).

Τα χωροταξικά σχέδια αποτελούν κεντρικής σημασίας εργαλείο σχεδιασμού για την Ομόσπονδη Χωροταξία. Αν και οι διαδικασίες σύνταξης και θεσμοθέτησής τους διαφέρουν από Κράτος σε Κράτος, όμως διακρίνονται ορισμένα βασικά κοινά στάδια, τα οποία παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα (Σχ. 4).

Αξίζει να σημειωθεί, ότι στο πλαίσιο των συμμετοχικών διαδικασιών (2^ο στάδιο) κοινοποιείται το προσχέδιο του Χωροταξικού Σχεδίου στο κοινό και τίθεται με αυτόν τον τρόπο σε εντατική συζήτηση, με βάση διαφορετικές και αποκλίνουσες χωρικές απαιτήσεις και απόψεις για τη χρήση του χώρου. Μεγάλη σημασία έχει η συμμετοχική αυτή διαδικασία για τις Κοινοότητες. Οι χωροταξικοί στόχοι μπορούν να αποκτήσουν δεσμευτικότητα έναντι των Κοινοτήτων, μόνο εφόσον οι τελευταίες έχουν συμμετάσχει επαρκώς κατά τη διατύπωση αυτών των στόχων. Με αυτόν τον τρόπο οφείλει να εξασφαλισθεί ότι προβληματισμοί και προτάσεις από πλευράς των Κοινοτήτων διεισδύουν στη διαδικασία αποφάσεων της Ομόσπονδης Χωροταξίας.

Διαδικασία επεξεργασίας του σχεδίου

Σύνταξη ενός προσχεδίου, συμπεριλαμβανομένων των αναγκαίων στοιχείων (π.χ. αναλύσεις, προγνώσεις, γνωμοδοτήσεις, κλπ.) από την υπηρεσία ομόσπονδου σχεδιασμού (*Landesplanungsstelle*)

Συμμετοχική διαδικασία

Ακρόαση / συντονισμός προς διαμόρφωση αποφάσεων, σε συνεργασία με:

- τους δημόσιους φορείς σχεδιασμού, ειδικότερα δε με την Ομόσπονδια και τους φορείς της δημοτικής / τοπικής αυτοδιοίκησης
- τους οργανισμούς της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής
- τα Συμβούλια Σχεδιασμού (*Planungsbeiräte*)

Διαδικασία για την επίτευξη δεσμευτικότητας

Εξασφάλιση δεσμευτικότητας των Χωροταξικών Σχεδίων μέσω:

- νομοθετήσεων
- αποφάσεων της Ομόσπονδης Κυβέρνησης ή
- έγκρισης ή δήλωσης δεσμευτικότητας εκ μέρους των ομόσπονδων υπηρεσιών σχεδιασμού (*Landesplanungsbehörden*)

Λήξη διαδικασίας με τη δημοσίευση / κοινοποίηση του Χωροταξικού Σχεδίου

Σχ. 4. Στάδια έκδοσης Χωροταξικών Σχεδίων (σε ομόσπονδο και περιφερειακό επίπεδο) (πηγή: Turowski, 2001).

Στοιχεία σχεδιασμού

Για να καθορίσουν χωροταξικούς στόχους, τα Χωροταξικά Σχέδια βασίζονται σε μια σειρά από Στοιχεία Σχεδιασμού (*Planungselemente*), τα οποία έχουν ιδιαίτερη σημασία ως συνθετικά στοιχεία και ως εργαλεία. Σ' αυτά ανήκουν τα παρακάτω:

- Χωρικές κατηγορίες. Αποτελούν περιοχές οριοθετημένες με συγκεκριμένα κριτήρια, οι οποίες διακρίνονται από ομοιογενή χαρακτηριστικά και δομές. Σ' αυτές οφείλουν να ακολουθηθούν αντίστοιχοι στόχοι. Οι σημαντικότερες χωρικές κατηγορίες είναι: Πυκνοκατοικημένος / αστικός χώρος (*Verdichtungsräume*), περιαστικός χώρος (*Ordnungsräume*), αγροτικός χώρος (*ländliche Räume*) και χώρος με δομικά προβλήματα (*strukturschwache Räume*).

- Συστήματα κεντρικών τόπων (*Zentrale – Orte - System*). Μετά τον πόλεμο αποτέλεσε στοιχείο μεγάλης σημασίας, ενώ σήμερα εξακολουθεί να παίζει ένα σημαντικό ρόλο για την περαιτέρω εξέλιξη της ΟΔΓ. Πρόκειται για ένα μοντέλο ιεραρχικής διάρθρωσης της επιφανειακής τροφοδοσίας του πληθυσμού με δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες καθώς επίσης και θέσεις εργασίας. Η λειτουργία αυτής της τροφοδοσίας υλοποιείται από τους λεγόμενους «Κεντρικούς Τόπους» διαφόρων βαθμίδων. Ειδικότερα διακρίνονται οι εξής βαθμίδες:
 - Βασικό κέντρο (*Grundzentrum*), κατώτερο κέντρο (*Unterszentrum*) και μικρό κέντρο (*Kleinzentrum*). Αποτελούν κεντρικούς τόπους που εξυπηρετούν την κάλυψη των καθημερινών αναγκών του πληθυσμού στην εγγύτερη περιοχή της κατοικίας.
 - Μέσο κέντρο (*Mittelzentrum*). Αποτελεί κεντρικό τόπο που εξυπηρετεί την κάλυψη περισσότερο εξειδικευμένων αναγκών του πληθυσμού.
 - Ανώτερο κέντρο (*Oberzentrum*). Αποτελεί κεντρικό τόπο που εξυπηρετεί την κάλυψη σπάνιων και ιδιαίτερα εξειδικευμένων αναγκών του πληθυσμού στην ευρύτερη περιοχή της κατοικίας.

Για καθένα από τους παραπάνω κεντρικούς τόπους έχουν εξελιχθεί από την ομοσπονδιακή και ομόσπονδη χωροταξία αντίστοιχοι κατάλογοι με τον αναγκαίο εξοπλισμό. Αποτελούν το πλαίσιο για όλους τους δημόσιους φορείς σχεδιασμού και εξυπηρετούν παράλληλα, ως κατευθυντήριο βοήθημα τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις.

- Άξονες. Αποτελούν στοιχεία που χαρακτηρίζονται από συγκέντρωση γραμμικών κυκλοφορικών και τεχνικών υποδομών, ή και από πυκνή ακολουθία οικιστικών συγκεντρώσεων. Διακρίνονται επομένως οι συνδετήριοι άξονες και οι οικιστικοί άξονες.
- Λειτουργίες. Διακρίνονται γενικότερες ζώνες χαρακτηρισμών ή λειτουργιών (π.χ. ζώνες προστασίας περιβάλλοντος, γεωργίας, τουρισμού, κλπ.) και ειδικότερες αστικού τύπου χρήσεις γης (π.χ. κεντρικές λειτουργίες, παραγωγικές δραστηριότητες, υπηρεσίες, κατοικία, κλπ.)
- Ποσοτικοί δείκτες. Αποτελούν προδιαγραφές σχεδιασμού που αφορούν την επιδιωκόμενη ποσοτική ανάπτυξη, μεταξύ άλλων, του πληθυσμού, των θέσεων εργασίας, του τομέα της κατοικίας, των οικιστικών περιοχών, κλπ.

Ο ομοσπονδιακός Χωροταξικός Νόμος του 1998 εξέδωσε για πρώτη φορά γενικές προδιαγραφές περιεχομένου για τα ομόσπονδα Χωροταξικά Σχέδια. Σύμφωνα με αυτές, τα χωροταξικά σχέδια οφείλουν να περιλαμβάνουν ρυθμίσεις για τη χωρική δομή και ειδικότερα για την επιδιωκόμενη δομή των οικισμών, του ελεύθερου χώρου και των υποδομών, καθώς επίσης και για τομείς με ιδιαίτερη σημασία για το χώρο, όπως είναι το περιβάλλον, η κυκλοφορία και η προστασία από επιπτώσεις ρύπων. Η χρήση αυτών των προδιαγραφών, αναμένεται να οδηγήσει μελλοντικά σε περισσότερο ενιαία και μεταξύ τους συγκρίσιμα χωροταξικά σχέδια.

Ο συντονιστικός ρόλος της Χωροταξίας στην ΟΔΓ

Η ομόσπονδη χωροταξία, πέρα από το ρόλο που παίζει στον τομέα της έκδοσης χωροταξικών σχεδίων, οφείλει μέσω διαρκούς συντονισμού να συμβάλει στην επίτευξη και υλοποίηση των χωροταξικών στόχων. Γι αυτό το σκοπό η Ομόσπονδη Χωροταξία έχει στη διάθεσή της μια σειρά τυπικών και άτυπων εργαλείων. Τα σημαντικότερα απ' αυτά είναι τα εξής: Επιρροή στον πολεοδομικό σχεδιασμό (*Bauleitplanung*), υποχρέωση πληροφόρησης, ομοσπονδιακή και ομόσπονδη Χωροταξική Έκθεση (*Raumordnungsbericht / Landesentwicklungsbericht*), χωροταξικό κτηματολόγιο (*Raumordnungskataster*), διαδικασία χωροταξικού ελέγχου (*Raumordnungsverfahren*), απαγόρευση χωροταξικά αντίθετων σχεδιασμών και μέτρων, διαδικασία απόκλισης στόχων (*Zielabweichungsverfahren*).

2.3. Περιφερειακός σχεδιασμός (*Regionalplanung*)

Με εξαίρεση το Κράτος του *Saarland*, καθώς επίσης και τις τρεις Πόλεις – Κράτη, τα Ομόσπονδα Κράτη έχουν συστήσει ένα επιπλέον αυτοτελές επίπεδο σχεδιασμού, τον Περιφερειακό Σχεδιασμό. Ο Περιφερειακός Σχεδιασμός αποτελεί συνδετήριο κρίκο μεταξύ της κρατικής ομόσπονδης Χωροταξίας και του δημοτικού Πολεοδομικού Σχεδιασμού. Από θεσμική άποψη, ο Περιφερειακός Σχεδιασμός, ως μέρος της ομόσπονδης Χωροταξίας αποτελεί κρατική υπόθεση. Από άποψη όμως οργανωτική και πολιτικής σχεδιασμού, ο Περιφερειακός Σχεδιασμός εκτιμάται ως κοινή υπόθεση του κράτους και της αυτοδιοίκησης.

Ο Χωροταξικός Νόμος δίνει στα Ομόσπονδα Κράτη δύο βασικά οργανωτικά σχήματα για τον Περιφερειακό Σχεδιασμό: Είτε αποτελούνται οι φορείς του Περιφερειακού Σχεδιασμού από Περιφερειακούς Συνδέσμους Σχεδιασμού (*regionale Planungsgemeinschaften*), που προκύπτουν από συνδέσμους Κοινοτήτων, είτε αποτελούν φορέα Περιφερειακού Σχεδιασμού οι ίδιες οι κρατικές υπηρεσίες. Στη δεύτερη περίπτωση οι Κοινότητες και οι σύνδεσμοι Κοινοτήτων συμμετέχουν στον Περιφερειακό Σχεδιασμό στη βάση τυπικών διαδικασιών.

Ο Χωροταξικός Νόμος δεν περιλαμβάνει κάποιον ορισμό της έννοιας της «Περιφέρειας». Επειδή ο ορισμός και ο χωρικός καθορισμός των Περιφερειών δεν μπορεί να τεκμηριωθεί επαρκώς με επιστημονικά κριτήρια, αναπτύσσεται εξαιρετικά έντονη πολιτική επιρροή κατά τη διαμόρφωση των Περιφερειών.

Τα Περιφερειακά Σχέδια οφείλουν να εξελίσσονται από τα ομόσπονδα Χωροταξικά Σχέδια. Οι φορείς τους οφείλουν επομένως να εξειδικεύουν για την περιφέρειά τους ομόσπονδους χωροταξικούς στόχους. Γίνεται επομένως σαφές, ότι το ουσιαστικό περιεχόμενο των Περιφερειακών Σχεδίων (αντιστοίχως όπως συμβαίνει και στο ομόσπονδα χωροταξικά σχέδια) αποτελείται από δεσμευτικούς χωροταξικούς στόχους.

Βάσει του νεώτερου Χωροταξικού Νόμου, εξουσιοδοτούνται τα Ομόσπονδα Κράτη, σε πυκνοκατοικημένες περιοχές, ή άλλα πολύπλοκα οικιστικά πλέγματα να εξελίσσουν και να εισα-

γάγουν έναν νέο τύπο σχεδίου, το **Περιφερειακό Σχέδιο Χρήσεων Γης**. Το σχέδιο αυτό που αναλαμβάνει να παίξει το ρόλο ενός Περιφερειακού Σχεδίου και συγχρόνως και ενός ενιαίου για περισσότερες κοινότητες Σχεδίου Χρήσεων Γης, οφείλει να τηρεί τις απαιτήσεις τόσο του εκάστοτε ομόσπονδου Χωροταξικού Νόμου, όσο και του Ομοσπονδιακού Πολεοδομικού Δικαίου. Η συγχώνευση δύο διαφορετικών επιπέδων σχεδιασμού αναμένεται να οδηγήσει σε σημαντική εξοικονόμηση δυνάμεων, χρόνου και πόρων.

2.4. Πολεοδομικός Σχεδιασμός (*Bauleitplanung*)

Στη βάση του Πολεοδομικού Κώδικα (*Baugesetzbuch*), οι Κοινότητες επιφορτίζονται με τον Πολεοδομικό Σχεδιασμό (*Bauleitplanung*), τον οποίο και προωθούν με αποκλειστικά δική τους ευθύνη. Ο Πολεοδομικός Σχεδιασμός έχει σκοπό να προετοιμάσει και να κατευθύνει την κτιριακή ή και άλλη χρήση των οικοπέδων στην έκταση της Κοινότητας.

Τα Πολεοδομικά Σχέδια που εκδίδονται από την Κοινότητα, οφείλουν, στο πνεύμα μιας βιώσιμης ανάπτυξης, να εγγυώνται μια κοινωνικά δίκαιη χρήση του εδάφους που να ανταποκρίνεται στο κοινό καλό και συγχρόνως να συμβάλουν στην εξασφάλιση ενός αξιοβίωτου περιβάλλοντος και στην προστασία και ανάπτυξη των φυσικών στοιχείων του χώρου.

Αντικείμενο του Πολεοδομικού Σχεδιασμού αποτελεί ο χαρακτηρισμός (*Widmung*) των επιφανειών για συγκεκριμένες χρήσεις (π.χ. κατοικία, βιοτεχνία, κοινωνικές λειτουργίες, κλπ.). Επιπλέον είναι δυνατόν να καθορίζονται περιορισμοί (π.χ. μέγιστη δομήσιμη επιφάνεια, μέγιστο ύψος κτιρίων, κλπ.), δεσμεύσεις (π.χ. κατοικίες για συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού) και όροι για την υλοποίηση των διαφόρων χρήσεων (π.χ. υποχρέωση αντιθορυβικής προστασίας, φύτευση, κλπ.).

Ο Πολεοδομικός Σχεδιασμός (*Bauleitplanung*) περιλαμβάνει δύο στάδια:

- Το Σχέδιο Χρήσεων Γης (*Flächennutzungsplan*) είναι το προπαρασκευαστικό Πολεοδομικό Σχέδιο για το σύνολο της έκτασης της Κοινότητας. Αποτελεί ένα δεσμευτικό για τις υπηρεσίες, κοινοτικό / δημοτικό κατευθυντήριο εργαλείο, το οποίο δεσμεύει τις υπηρεσίες σχεδιασμού, χωρίς όμως να αναπτύσσει καμία άμεση θεσμική δράση προς τα έξω (προς τους πολίτες). Στη βάση της προτιθέμενης πολεοδομικής εξέλιξης και των αναγκών της Κοινότητας, το Σχέδιο Χρήσεων Γης καθορίζει σε γενικές γραμμές το είδος της χρήσης του εδάφους. Τα Σχέδια Χρήσης Γης παρουσιάζονται κατά κανόνα σε κλίμακα 1:10.000, και σε ορισμένες περιπτώσεις και σε κλίμακα 1:20.000.
- Η Πολεοδομική Μελέτη (*Bebauungsplan*) είναι το δεσμευτικό, για ένα σαφώς ορισμένο τμήμα της Κοινότητας, Πολεοδομικό Σχέδιο. Αποτελεί έναν πολεοδομικό κανονισμό, που αποφασίζεται από την Κοινότητα και είναι επομένως δεσμευτικός για τον καθένα. Η Πολεοδομική Μελέτη περιέχει τον θεσμικά δεσμευτικό καθορισμό της πολεοδομικής εξέλιξης και οργάνωσης. Αποτελεί τη βάση για περαιτέρω αναγκαία μέτρα που υλοποιού-

νται σε εφαρμογή του Πολεοδομικού Κώδικα (π.χ. αναδασμό, απαλλοτρίωση, πολεοδομική ανάπλαση, κλπ.). Η Πολεοδομική Μελέτη σχεδιάζεται σε κλίμακα 1:500 ή 1:1.000.

Το Σχέδιο Χρήσεων Γης αποτελεί το πλαίσιο για την έκδοση Πολεοδομικών Μελετών. Τα δύο αυτά σχέδια διαφοροποιούνται μεταξύ τους κυρίως όσον αφορά τη χωρική εμβέλειά τους, το βαθμό λεπτομέρειας και εξειδίκευσης του περιεχομένου τους, τη νομική τους μορφή και τη θεσμική τους δράση (δεσμευτικότητα). Κατά τα άλλα υπάγονται σε ενιαίους κανόνες, ειδικά όσον αφορά τις αρχές σχεδιασμού και τη διαδικασία έκδοσής τους (Σχ. 5).

Τα Πολεοδομικά Σχέδια οφείλουν να προσαρμόζονται προς τους στόχους της χωροταξίας. Μέσω αυτής της υποχρέωσης προσαρμογής, ο Πολεοδομικός Κώδικας λαμβάνει υπόψη του την ανάγκη λειτουργικής συναρμογής μεταξύ Ομόσπονδου / Περιφερειακού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού. Συγχρόνως τονίζεται η σημασία του Ομόσπονδου / Περιφερειακού Σχεδιασμού, ως πλαισίου για τον Πολεοδομικό Σχεδιασμό.

2.5. Τομεακός σχεδιασμός (Fachplanung)

Ο Ομόσπονδος Χωροταξικός, ο Περιφερειακός και ο Πολεοδομικός Σχεδιασμός αποτελούν καθολικούς σχεδιασμούς, αφού οι αποφάσεις τους για το χώρο στοχεύουν στο συντονισμό και στη συγκέντρωση όλων ανεξαιρέτως των σχεδιασμών και μέτρων που έχουν σημασία για το χώρο. Από αυτούς τους καθολικούς σχεδιασμούς θα πρέπει να διακριθούν οι Τομεακοί Σχεδιασμοί, οι οποίοι προωθούν συστηματικά μέτρα, που είναι αναγκαία για την εξέλιξη συγκεκριμένων και καθορισμένων αντικειμένων ή τομέων.

Οι Τομεακοί Σχεδιασμοί προωθούνται από τις κάθε φορά αρμόδιες τεχνικές (τομεακές) υπηρεσίες (τομεακά υπουργεία της Ομοσπονδίας και των Ομόσπονδων Κρατών, δημοτικοί φορείς και λοιποί φορείς δημοσίου δικαίου).

Οι Τομεακοί Σχεδιασμοί, οι οποίοι, λόγω της χωρικής τους επίδρασης είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για τη Χωροταξία, διαθέτουν αυτοτελή θεσμικά πλαίσια. Τα σημαντικότερα στο επίπεδο της Ομοσπονδίας καλύπτουν τομείς όπως: κυκλοφορία και επικοινωνίες, τροφοδοσία και αποχέτευση / αποκομιδή, άμυνα, περιβάλλον και προστασία της φύσης, γεωργία. Οι σχετικοί ομοσπονδιακοί νόμοι συγκεκριμενοποιούνται σε ορισμένους τομείς από αντίστοιχους ομόσπονδους νόμους.

Οι Τομεακοί Σχεδιασμοί εξυπηρετούν κυρίως την υλοποίηση έργων τεχνικής υποδομής, που εντάσσονται στους παραπάνω τομείς. Επιπλέον σε ορισμένους Τομεακούς Σχεδιασμούς προβλέπονται περιορισμοί για συγκεκριμένες περιοχές, με σκοπό την προστασία του δημόσιου συμφέροντος. Αυτό ισχύει κυρίως για τις περιπτώσεις καθορισμού περιοχών προστασίας της φύσης, του τοπίου, των υπόγειων ή των επιφανειακών υδάτων, ζωνών στρατιωτικών εγκαταστάσεων, και εκτάσεων με οικιστικούς περιορισμούς σε περιοχές αεροδρομίων.

1. Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου για έκδοση ενός Πολεοδομικού Σχεδίου (<i>Aufstellungsbeschluss</i>) και δημόσια ανακοίνωσή της.
2. Επεξεργασία του πολεοδομικού προσχεδίου.
3. Ενημέρωση και ακρόαση των δημοτών (προτιμώμενη συμμετοχή πολιτών).
4. Συμμετοχή των φορέων δημόσιου συμφέροντος.
5. Επεξεργασία του πολεοδομικού σχεδίου και έγκρισή του από το Δημοτικό Συμβούλιο (<i>Auslegungsbeschluss</i>).
6. Παροχή δυνατότητας σε καθέναν πολίτη να ενημερωθεί για το σχέδιο και να καταθέσει απόψεις - ενστάσεις (δημόσια ανάρτηση του πολεοδομικού σχεδίου).
7. Εξέταση των απόψεων – ενστάσεων.
8. Επεξεργασία του οριστικού πολεοδομικού σχεδίου.
9. Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου. Για τις Πολεοδομικές Μελέτες απαιτείται απόφαση για θεσμική ρύθμιση (<i>Satzung</i>).
10. Έγκριση της ανώτερης διοικητικής υπηρεσίας (για τα Σχέδια Χρήσης Γης και για τις Πολεοδομικές Μελέτες που δεν έχουν προέλθει ως εξειδίκευση Σχεδίων Χρήσεων Γης).
11. Θεσμική δράση μέσω δημόσιας ανακοίνωσης της έγκρισης (ή της απόφασης για θεσμική ρύθμιση σε περιπτώσεις Πολεοδομικών Μελετών, για τις οποίες δεν απαιτείται έγκριση).

Σχ. 5. Διαδικασία έκδοσης Πολεοδομικών Σχεδίων (πηγή: *Turowski, 2001*).

Οι Τομεακοί Σχεδιασμοί χαρακτηρίζονται από δύο διαφορετικές μεταξύ τους μορφές δράσης. Απ' την μια πλευρά αποτελούνται από προπαρασχεδιαστικά τομεακά σχέδια ενώ απ' την άλλη από διαδικασίες αδειοδότησης για συγκεκριμένες μελέτες.

Σημαντική είναι επίσης η νομική μορφή με την οποία ολοκληρώνεται η διαδικασία του τομεακού σχεδιασμού. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο Τομεακός Σχεδιασμός χαρακτηρίζεται από μια τυπική, νομικά ρυθμισμένη διαδικασία καθορισμού του σχεδίου, η οποία ολοκληρώνεται με την έγκρισή του. Αυτή η διοικητική πράξη περιλαμβάνει όλες τις αναγκαίες για τη μελέτη εγκρίσεις. Όμως υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός Τομεακών Σχεδιασμών, για τους οποίους ούτε η διαδικασία ρυθμίζεται, ούτε και η ολοκλήρωσή τους προβλέπεται μέσω μιας συγκεκριμένης διοικητικής πράξης (π.χ. σχεδιασμός αναγκών σε εγκαταστάσεις υγείας).

Οι Τομεακοί Σχεδιασμοί δρουν κατά κανόνα πέρα από την κυριαρχική σφαίρα των Κοινοτήτων και είναι δυνατόν επομένως να επηρεασθούν από τον πολεοδομικό σχεδιασμό μόνο σε περιορισμένο βαθμό. Ο συντονισμός επομένως από πλευράς ομόσπονδου και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού είναι απαραίτητος. Για το σκοπό αυτό οι νόμοι των τομεακών σχεδιασμών περιέχουν τις λεγόμενες χωροταξικές ρήτρες (*Raumordnungsklauseln*), οι οποίες υποχρεώνουν τους αντίστοιχους Τομεακούς Σχεδιασμούς σε συνυπολογισμό των απαιτήσεων της χωροταξίας.

3. Τάσεις

3.1. Κεντρική – τοπική εξουσία

Η Γερμανία έχει μια ισχυρή ομοσπονδιακή παράδοση, η οποία οδήγησε στην αναδιαμόρφωση των πρώην *Länder* (ομόσπονδων κρατιδίων) στο ανατολικό τμήμα της Γερμανίας μετά από την επανένωση. Η θέση των *Gemeinden* (δήμοι) είναι επίσης ισχυρή και προστατεύεται από το σύνταγμα. Η σύγχρονη διοίκηση και η διαθεσιμότητα της τεχνολογίας σημαίνουν ότι η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των τριών επιπέδων *Bund*, *Länder* και *Gemeinden* είναι υψηλό. Εντούτοις, η Γερμανία παραμένει ομοσπονδιακή και αποκεντρωμένη χώρα.

3.2. Ευελιξία - σταθερότητα

Σύμφωνα με το *BauGB* η περιοχή των *Gemeinden* διαιρείται σε τρεις ζώνες που αφορούν την αδειοδότηση προκειμένου για ανοικοδόμηση κτιρίων, ως εξής: (i) περιοχές που καλύπτονται από *B-Plan* (πολεοδομικό σχέδιο), (ii) οικιστικές περιοχές χωρίς *B-Plan* και (iii) περιαστικές μη αναπτυγμένες περιοχές χωρίς *B-Plan*, που είναι αγροτικές περιοχές και άλλες χέρσες περιοχές.

Στις περιοχές που καλύπτονται από ένα *B-Plan* υπάρχει συνολικός έλεγχος της δόμησης, ο οποίος παρέχει σαφήνεια ρυθμίσεων για όλα τα συμβαλλόμενα μέρη που επηρεάζονται. Εντούτοις τα *B-Plan* δεν συντάσσονται για όλες τις περιοχές που είναι πιθανόν να ανοικοδομηθούν, δεδομένου ότι συχνά δεν συντάσσονται ούτε και για τις ήδη οικιστικές ή περιαστικές μη αναπτυγμένες περιοχές, εκτός φυσικά κι αν ένα προβλεπόμενο σημαντικό αναπτυξιακό έργο απαιτεί ότι θα πρέπει να έχει συνταχθεί ένα *B-Plan*. Σε περιοχές χωρίς *B-Plan* - οικιστικές περιοχές και περιαστικές μη αναπτυγμένες περιοχές- υπάρχει μια δεδομένη ευελιξία, η οποία επιτρέπει την υποβολή προτάσεων δημόσιου ή τοπικού ενδιαφέροντος.

Οι πρόσφατες τροποποιήσεις στο *BauGB* (ομοσπονδιακός πολεοδομικός και οικοδομικός κώδικας) και στα *LBOs* (κρατικοί οικοδομικοί κανονισμοί κτηρίου) έχουν εισαγάγει περισσότερη ευελιξία στο σύστημα σχεδιασμού. Ενδιαφέρον έχουν τα παρακάτω σημεία:

- Οι κανονισμοί των *B-Plan* έχουν γενικά χαλαρώσει για να επιτρέψουν τη μετατροπή των σοφитών στα υπάρχοντα κτήρια και συγκροτήματα κατοικιών σε χώρους για οικιστική χρήση.
- Συνεργασία μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων προωθήθηκε μέσω εισαγωγής της αστικής σύμβασης ανάπτυξης στο *BAUGE*.
- Εισαγωγή του *Vorhaben- und Erschließungsplan (VuE-Plan)* (σχέδιο έργων και υποδομών) δίνει στον επενδυτή τη δυνατότητα να προετοιμάσει ένα δεσμευτικό σχέδιο για ένα προτεινόμενο αναπτυξιακό έργο και τη σχετική υποδομή του και να συνάψει μια νόμιμη σύμβαση με την *Gemeinde* για την οικοδόμηση του κτιριακού έργου και της υ-

ποδομής σύμφωνα με το σχέδιο. Μέχρι πρότινος, μόνο η *Gemeinde* μπορούσε να προετοιμάσει ένα *B-plan* και να παρέχει την απαραίτητη υποδομή.

- ο Στα περισσότερα από τα *Länder* (ομόσπονδα κρατίδια) η κατασκευή μονοκατοικιών και των μικρών συγκροτημάτων κατοικιών μέσα σε μια περιοχή που καλύπτεται από ένα *B-plan*, δεν απαιτεί *Baugenehmigung* (άδεια οικοδόμησης). Σε αυτές τις περιπτώσεις χρειάζεται μόνο να ειδοποιηθούν οι αρχές για την πρόταση και να τους παρασχεθεί η πιστοποίηση ενός αρχιτέκτονα, ότι το προτεινόμενο κτίριο συμμορφώνεται με το *B-plan* και το *LBO*.
- ο Χαλάρωση του ελέγχου (στο πλαίσιο της παραγράφου 35 *BauGB*) προκειμένου να επιτραπούν η κατοικία και η μικρής κλίμακας εμπορικές και βιομηχανικές δραστηριότητες, σε ειδικά οριζόμενες περιαστικές μη αναπτυγμένες περιοχές, οι οποίες (ι) δεν είναι κυρίως γεωργικού χαρακτήρα και (ιι) ήδη έχουν σημαντικό αριθμό κατοικιών.

Το 1997 το *BauGB* αναθεωρήθηκε επειδή οι ειδικοί κανονισμοί για τα νέα ομόσπονδα κρατίδια έληξαν στις 31 Δεκεμβρίου 1997. Αυτό παρείχε μια ευκαιρία να ισχύσουν σε ολόκληρη τη χώρα, οι ειδικές διατάξεις που λειτουργούσαν στα νέα ομόσπονδα κρατίδια (όπως έγινε με την εισαγωγή σε εθνικό επίπεδο του *VuE-Plan* το 1993).

Γενικά, οι αλλαγές στοχεύουν στην επιτάχυνση των διαδικασιών προετοιμασίας και έγκρισης των τοπικών σχεδίων χρήσης εδάφους και στην εισαγωγή περισσότερης ευελιξίας στα τοπικά σχέδια, χωρίς μείωση της ποιότητας του σχεδιασμού και της νομικής ασφάλειας για τους επενδυτές και τους πολίτες. Το *Bundesministerium für Raumordnung, Bauwesen und Städtebau* (ομοσπονδιακό Υπουργείο Χωροταξίας, δόμησης και πολεοδομίας) ενεργοποίησε μια ευρέως φάσματος έρευνα για να προετοιμάσει την αναθεώρηση του *BauGB*.

3.3. Κυβερνητική δομή

Μεταξύ 1966 και 1975, έλαβε χώρα μια μεταρρύθμιση της τοπικής διοίκησης στα παλαιά ομόσπονδα κρατίδια. Πριν από το 1966 υπήρχαν περίπου 24.000 *Gemeinden* (δήμοι), οι οποίοι μειώθηκαν σε περίπου 8.500 μέχρι το 1975. Ο αριθμός των *Landkreise* (νομοί) μειώθηκε επίσης από πάνω από 400 σε 237. Αυτή η διαδικασία της διοικητικής μεταρρύθμισης πραγματοποιήθηκε επίσης και στα νέα ομόσπονδα κρατίδια μετά την επανένωση το 1990. Ο αριθμός *Landkreise* μειώθηκε από 189 σε 87. Η μεταρρύθμιση των *Gemeinden* δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Γενικά, οι μικρότεροι *Gemeinden* πρόκειται να διατηρηθούν και να διαμορφωθούν σε ενιαίους διοικητικούς συνδέσμους.

Η αναδιοργάνωση στο επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων προβλέπεται στο *Grundgesetz*. Οι διαπραγματεύσεις για την συνένωση του *Land* του Βραδεμβούργου και του *Land* του Βερολίνου ολοκληρώθηκαν από τις υπηρεσίες των δύο ομόσπονδων κρατιδίων και εγκρίθηκαν από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους. Όμως το σχετικό δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 1996 στο *Land* του Βραδεμβούργου, είχε αρνητικό αποτέλεσμα. Μια γενική ανα-

διοργάνωση των άλλων ομόσπονδων κρατιδίων σε όλη τη Γερμανία είναι επομένως πλέον ιδιαίτερα απίθανη.

3.4. Πολιτική

Στην τρέχουσα σκέψη για το χωρικό σχεδιασμό στη Γερμανία και στις συζητήσεις σχετικά με τη χωρική ανάπτυξη στην Ευρώπη μπορεί να εντοπισθεί μια σειρά από ευρέα ζητήματα πολιτικής. Αυτά περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

Πολυκεντρική δομή του χώρου και οικιστικών περιοχών

Οι εύστοχα και καλά ισορροπημένες πολυκεντρικές δομές του χώρου και των οικιστικών περιοχών (με έναν μεγάλο αριθμό υψηλής βαθμίδας κέντρων σε ολόκληρη τη Γερμανία και ένα ιεραρχημένο και αποκεντρωμένο δίκτυο των κεντρικών τόπων σε περιφερειακό επίπεδο), που υπάρχουν στα παλαιά ομόσπονδα κρατίδια έχουν αποδειχθεί ευρέως ευνοϊκές, ακόμη και από την άποψη της ανταγωνιστικότητας στη Ευρώπη. Στα νέα ομόσπονδα κρατίδια, προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην εξασφάλιση μιας αποτελεσματικής οικιστικής δομής, μέσω ενίσχυσης και ανάπτυξης του δικτύου κεντρικών τόπων.

Η χωρική κατανομή της ιεραρχίας των αστικών κέντρων στα παλαιά ομόσπονδα κρατίδια, έχει αποδείξει ότι η αρχή της πολυκεντρικής δομής ικανοποιεί πάρα πολύ τις απαιτήσεις στέγασης του πληθυσμού και τις επιχειρησιακές ανάγκες για εμπορικές και βιομηχανικές περιοχές. Στα μεγαλύτερα αστικά συγκροτήματα, οι πολυκεντρικές χωρικές και οικιστικές δομές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον περιορισμό της αστικής διάχυσης και επομένως να βοηθήσουν και στην αποτροπή της καταστροφής των εναπομεινάντων πόρων της περιφέρειας όσον αφορά το φυσικό χώρο, το τοπίο και τον τουρισμό.

Αστικά δίκτυα

Το θέμα της επέκτασης και της ανάπτυξης των αστικών δικτύων έχει κερδίσει μεγάλη σημασία. Τα πολεοδομικά συγκροτήματα ωφελούνται από τα αποτελέσματα της αμοιβαίας οικονομίας και των αμοιβαίων υποδομών που προκύπτουν από την ανταλλαγή υπηρεσιών και την εξειδίκευση των λειτουργιών. Η γερμανική έποψη περί αστικών δικτύων είναι ότι αυτά θα πρέπει να διαχωρίζονται μεταξύ τους με ζώνες πρασίνου και να δομούνται με βάση μια ιεραρχία κεντρικών τόπων. Το *Raumordnungspolitischen Orientierungsrahmen* (οδηγίες - πλαίσιο για τον περιφερειακό – χωρικό σχεδιασμό) που υιοθετείται από το MKRO το 1992, αναγνωρίζει, ότι η δημιουργία των αστικών δικτύων είναι μεγάλης σπουδαιότητας για την ανάπτυξη της χωρικής δομής στα νέα ομόσπονδα κρατίδια.

Επιβαρημένες περιφέρειες πόλεων

Οι μεγαλύτερες περιοχές πόλεων στη Γερμανία αποτελούν «ατμομηχανές» οικονομικής ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο και έχουν υπό αυτήν τη μορφή μια σημαντική επιρροή στη

μορφή χωρικής ανάπτυξης σε όλη τη χώρα. Εντούτοις, η αποδοτικότητά τους διαβρώνεται από σημαντικά προβλήματα συμπεριλαμβανομένων και των παρακάτω:

- Κυκλοφοριακή συμφόρηση ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης κυκλοφορίας επιβατικών αυτοκινήτων.
- Μείωση της περιβαλλοντικής ποιότητας (ατμοσφαιρική ρύπανση, θόρυβος, κλπ.).
- Έλλειψη περιοχών κατοικίας

Οι αστικές περιοχές που επηρεάζονται από τα παραπάνω προβλήματα είναι το Βερολίνο, το Αμβούργο, η περιοχή *Ruhr*, το Ντίσελντορφ, η Κολωνία, η ευρύτερη Φρανκφούρτη, η ευρύτερη Στουτγάρδη και το ευρύτερη Μόναχο. Μια σειρά συντονισμένων μέτρων πολιτικής είναι απαραίτητα για να προστατεύσουν την αποδοτικότητα αυτών των περιοχών. Μεταξύ άλλων αναφέρονται και τα εξής:

- Βελτίωση στις τοπικές δημόσιες συγκοινωνίες μέσω ολοκληρωμένων περιφερειακών συστημάτων μεταφορών.
- Στενή συνεργασία μεταξύ των κεντρικών πόλεων και των γύρω δήμων, ειδικά για τη χωροθέτηση βιομηχανικών περιοχών και περιοχών κατοικίας, την προστασία των φυσικών πόρων, την παροχή αγαθών και υπηρεσιών και τη διάθεση των αποβλήτων.
- Βελτίωση της χωρικής σχέσης μεταξύ κατοικίας και απασχόλησης.
- Ανάπτυξη νέων πόλεων και βελτίωση της χωρικής κατανομής λειτουργιών.
- Παγίωση του διαπεριφερειακού σχεδιασμού και βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των *Gemeinden*.

Κατοικία

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 θεωρήθηκε ότι η ζήτηση για κατοικία θα μειωνόταν, λόγω πληθυσμιακής στασιμότητας και ενός πολύ χαμηλού ποσοστού γεννήσεων. Κατά συνέπεια, η ομοσπονδία (*Bund*) ανέστειλε την προώθηση της κοινωνικής κατοικίας. Εντούτοις, τα γεγονότα από το 1989 και μετά, έχουν επιφέρει μεταβαλλόμενες συνθήκες, οι οποίες περιλαμβάνουν: αύξηση του αριθμού οικογενειών και ειδικότερα του αριθμού νοικοκυριών ενός ατόμου, αύξηση στα εισοδήματα με συνέπεια τη ζήτηση για κατοικία μεγαλύτερης και καλύτερης ποιότητας, και υψηλά επίπεδα εσωτερικής μετανάστευσης.

Σήμερα υπάρχει πλέον έλλειψη κατοικίας για τις χαμηλές και μέσες εισοδηματικές ομάδες στα κύρια αστικά κέντρα. Η θέσπιση του *Wohnungsbauförderungsgesetz* (ομοσπονδιακός νόμος για την προώθηση της κατοικίας) το 1994 παρέχει εργαλεία για την προώθηση της κατασκευής νέας κατοικίας, τα οποία στοχεύουν στη μείωση της τρέχουσας έλλειψης κατοικίας. Ένα σχετικό ζήτημα αποτελεί ο βαθμός στον οποίο η διάθεση περιοχών για κατοικία σε νέες περιοχές (*greenfield sites*) θα μπορούσε να επιβαρύνει το φυσικό περιβάλλον.

Μεταφορές

Η συνεχώς επεκτεινόμενη κυκλοφορία ιδιωτικών αυτοκινήτων και μεταφορών αγαθών, έχει ως συνέπεια την ολοένα και μεγαλύτερη επιβάρυνση στο οδικό δίκτυο και την ποιότητα του περιβάλλοντος, ειδικά στις πυκνοδομημένες οικιστικές περιοχές. Οι πολιτικές για την ανακούφιση των προβλημάτων που προκύπτουν είναι βασισμένες στα εξής σημεία:

- Βελτίωση της αλληλεξάρτησης των θέσεων κατοικίας και απασχόλησης.
- Προτεραιότητα για τις τοπικές δημόσιες συγκοινωνίες στις πυκνοδομημένες αστικές περιοχές.
- Μετατόπιση της διαπεριφερειακής μεταφοράς αγαθών και επιβατών από το δρόμο στο σιδηρόδρομο και στις θαλάσσιες / ποτάμιες οδούς.
- Επέκταση και συντονισμός του ευρωπαϊκού δικτύου υψηλών ταχυτήτων.
- Παροχή νέων και βελτίωση κυκλοφοριακών διαδρομών βορρά - νότου και ανατολής – δύσης, ιδιαίτερα για τη σιδηροδρομική κυκλοφορία.
- Αντιμετώπιση των διαφόρων δυσχερειών στο σύστημα μεταφορών.

Προστασία περιβάλλοντος

Η βιώσιμη προστασία περιβαλλοντικών πόρων γίνεται ολοένα και σημαντικότερος στόχος του χωρικού σχεδιασμού. Αποτελεί πλέον απαίτηση, ότι κάθε *B-plan* υπόκειται σε μια διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία αναλαμβάνεται ως τμήμα των διαδικασιών για την προετοιμασία των σχεδίων.

Μετατροπή παλαιών στρατιωτικών εγκαταστάσεων

Μετά από την απόσυρση του πρώην σύμφωνου της Βαρσοβίας και μέρους των δυνάμεων του *NATO*, ένας μεγάλος αριθμός παλαιών στρατιωτικών εγκαταστάσεων σε ολόκληρη τη Γερμανία κατέστη διαθέσιμος για πολιτικές χρήσεις. Πολλές από τις περιοχές που χρησιμοποιούνταν στο παρελθόν για στρατιωτικές ασκήσεις ή αεροδρόμια, καλύπτουν τεράστιες εκτάσεις, ιδιαίτερα στα νέα ομόσπονδα κρατίδια (*Länder*). Όλες αυτές οι εκτάσεις αποτελούν έναν σημαντικό πόρο για περιφερειακή ανάπτυξη. Εντούτοις, στις περισσότερες περιπτώσεις οι περιοχές αυτές απαιτούν εκτενή αποκατάσταση, αναδιαμόρφωση και σε μερικές περιπτώσεις απομάκρυνση επικίνδυνων αποβλήτων και αποκατάσταση του μολυσμένου εδάφους.

Η μετατροπή των παλαιών στρατιωτικών περιοχών απαιτεί διαδικασίες ανάλογες με αυτές που περιλαμβάνονται στην αναδιάρθρωση των παραδοσιακών βιομηχανικών περιοχών. Σε μερικές περιπτώσεις οι υπάρχουσες εγκαταστάσεις μπορούν να αξιοποιηθούν για τη στέγαση νέων πολιτικών εφαρμογών (π.χ. αερολιμένες). Άλλες περιοχές, κοντά σε οικιστικές περιοχές μπορούν να επαναξιοποιηθούν για να προσφερθούν για χρήσεις βιομηχανίας, κατοικίας, ή αναψυχής (π.χ. περιοχές που βρίσκονται μέσα ή γύρω από το Βερολίνο).

Πολλές από τις εν λόγω περιοχές, αν και έχουν φιλοξενήσει στρατιωτικές χρήσεις, είναι συχνά υψηλής οικολογικής ποιότητας. Αυτό, σε συνδυασμό με το συχνά απέραντο μέγεθός τους, απαιτεί να χρησιμοποιηθούν ως σημαντικό συστατικό στο διαπεριφερειακό δίκτυο των ανοιχτών χώρων. Οι παλαιές στρατιωτικές περιοχές μικρότερης οικολογικής σπουδαιότητας πρόκειται να αναπτυχθούν για χρήσεις βιομηχανίας και κατοικίας, σύμφωνα με τις τοπικές και περιφερειακές απαιτήσεις.

Διασυνοριακή συνεργασία

Η διασυνοριακή συνεργασία ξεκίνησε στη δεκαετία του 1970 με την καθιέρωση των διμερών επιτροπών χωροταξίας με τις Κάτω Χώρες, το Βέλγιο, την Ελβετία και την Αυστρία. Συγχρόνως, την ίδια περίοδο διαμορφώθηκαν και κυβερνητικές επιτροπές μεταξύ Γερμανίας, Γαλλίας, Λουξεμβούργου και Γερμανίας, Γαλλίας, Ελβετίας. Συνεργασία στα σύνορα Γερμανίας - Δανίας πραγματοποιείται σε περιφερειακό επίπεδο.

Η *Deutsch-Niederlandische Raumordnungskommission* (γερμανικό - ολλανδική επιτροπή χωροταξίας) έχει παραγάγει την εντατικότερη συνεργασία μέχρι σήμερα, με συνέπεια την υποχρεωτική διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ τοπικών αρχών και στις δύο πλευρές των συνόρων, η οποία συμφωνήθηκε από τις εθνικές κυβερνήσεις από το 1990.

Μετά τη γερμανική επανένωση, σημειώθηκε επίσης πρόοδος και στις συμφωνίες για μέτρα διασυνοριακής συνεργασίας με τους ανατολικούς γείτονες της Γερμανίας. Το 1992 δημιουργήθηκε η γερμανο -πολωνική επιτροπή χωροταξίας. Μια παρόμοια επιτροπή καθιερώνεται αυτήν την περίοδο και με την Τσεχία. Το *BMBau* εμπλέκεται επίσης σε από κοινού προγράμματα χωρικού σχεδιασμού με τα ανατολικοευρωπαϊκά κράτη της Βαλτικής (Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία).

Βιβλιογραφία - πηγές

- Atkinson, R. (2001), The emerging «Urban Agenda» and the European Spatial Development Perspective: Towards an EU urban policy?, *European Planning Studies*, 9(3): 385-406.
- Atkinson, R. (2002), The White Paper on European governance: Implications for urban policy, *European Planning Studies*, 10(6): 781-792.
- European Commission (1997), *the EU compendium of spatial planning systems and policies*. Luxembourg.
- European Commission (1999), *The EU compendium of spatial planning systems and policies – Germany*, Luxembourg.
- Hall P. (1991), Planning in the 1990s: An International Agenda, *European Planning Studies*, Vol. 1, No 1, 3-12.
- Hall P., Pfeiffer U. (2000), *Urban Future 21. A global agenda for twenty-first century cities*, E & FN Spon, London.

- Healey, P. (2002), On creating the «city» as a collective resource, *Urban Studies*, 39(10): 1777-1792.
- Heeg, S., B. Klagge and J. Ossenbrügge (2003), Metropolitan cooperation in Europe: Theoretical issues and perspectives for urban networking, *European Planning Studies*, 11(2): 139-153.
- Kunzmann, K.R. (2001), State planning: A German success story?, *International Planning Studies*, 6(2): 153-166.
- Maier, K. (2001), Citizen participation in planning: Climbing a ladder?, *European Planning Studies*, 9(6): 707-719.
- Oatley, N. (1995), Urban regeneration, *Planning Practice and Research*, 10(3-4): 261-269.
- Parker, S.F. (2001), Community, social identity and the structuration of power in the contemporary European city – Part Two: Power and identity in the urban community: A comparative analysis, *City*, 5(3): 281-309.
- Parkinson M. (1999), Globalization and sustainable urban regeneration: The challenge for national and international Governance, Εισήγηση υπ. Αρ 40 στο Διεθνές συνέδριο *Βιώσιμη ανάπτυξη και χωροταξική οργάνωση του Ευρωπαϊκού χώρου*, ΕΜΠ, Εργαστήριο χωροταξίας και οικιστικής ανάπτυξης, 13-16.3.1999, Αθήνα.
- Powell K. (2000), *City transformed, urban architecture at the beginning of the 21st century*, London, 2000.
- Serrao K. (1996), *Kommunalplanung in Griechenland und Österreich, gezeigt an den Beispielen Kozani und Krems - Ein Vergleich*, L.B.-Institut, Wien.
- Strambach, S. (2002), Change in the innovation process: New knowledge production and competitive cities – The case of Stuttgart, *European Planning Studies*, 10(2): 215-231.
- Turowski Gerd (συντονιστής) (2001), Bundesrepublik Deutschland, στο: *Deutsch - Schwedisches Handbuch der Planungsbegriffe*, Hannover, Stockholm, Rönneby: Akademie für Raumforschung und Landesplanung.
- Van der Waals, J.F.M. (2000), The compact city and the environment: A review, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 91(2): 111-121.
- Αρβαβαντινός Α. (1998), *Πολοδομικός Σχεδιασμός για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου*, Εκδόσεις Συμμετρία 1997, ανατύπωση με ενημέρωση: 1998, Αθήνα.
- Βασενχόβεν, Α. (2001), Ο Σχεδιασμός των Πόλεων στον Αστερισμό της Περιβαλλοντικής Ευθύνης, Συνέδριο «Δόμηση και Περιβάλλον», 17-18 Σεπτεμβρίου 2001 (οργάνωση: Δήλος Επικοινωνίες Α.Ε. σε συνεργασία με Πανεπιστήμιο Αθηνών και Αθηναϊκό Κέντρο Οικιστικής).
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης (2001), *ΣΑΚΧ 1997. Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου. Προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λουξεμβούργο
- Μπαϊμπά Α., Σεργιάς Κ., Τσακροπούλου Ε., Χατζοπούλου Β. (2005), *Μελέτη συστημάτων και επιπέδων σχεδιασμού σε χώρες της Ευρώπης*, Αθήνα: ΤΕΕ
- ΟΡΣΑ (1997), Δίκτυο ευρωπαϊκών μητροπολιτικών περιοχών METREX, Αθήνα.